

Labod izhaja štirinajstnevno v nakladi 2650 izvodov — Ureja ga uredniški odbor — Odgovorna urednica Lidija Jež — Priprava za tisk: DIC Novo mesto — Tisk: Tiskarna Novo mesto

labod

GLASILO DELOVNE ORGANIZACIJE LABOD TOVARNE OBLAČIL NOVO MESTO

LETO 13

NOVO MESTO, 29. SEPTEMBER 1987

ŠTEVILKA 14

o kvaliteti — bolj konkretno in odgovor — nejše

V Delti

Na zadnji seji poslovnega odbora je bilo pri točki o izhodiščih za plan prihodnjega leta slišati precej razmišljanj o kvaliteti. Sicer je bilo kvaliteti našega dela in naših izdelkov tudi doslej posvečenih veliko besed in razmišljanj, v izhodiščih za plan 1988 pa smo tem pavšalnemu razmišljanju dodali tudi konkretno številko, ki postavlja pred organizatorje dela, pred odgovorne v tozidih in pred službo kontrole kvalitete veliko nalogo: pogostnost napak, tistih, ki se ponavljajo, moramo zmanjšati za 30 odstotkov.

Izkušnje pravijo, da se večina teh napak pojavlja in ponavlja zaradi tkanin z napako. Škoda, ki jo povzročamo s tem, da dajemo slabe tkanine v proizvodnjo, je ogromna. S tem že vnaprej razvednotimo naše delo, saj je

izdelek, ki ima napako v blagu, kljub temu da je kvalitetno sešit, obsojen na znižanje. Zato je bilo slišati na poslovnem odboru, da se lahko pogovarjamo le o napakah, ki nastanejo v naših proizvodnjah, nikakor pa ne smemo šivati blaga z napako.

Podatek pravi, da je izdelkov z napako v programu srajc in bluz 1,7 odst. v programu vrhnjih oblačil pa 1,2 odst. Če je najmanj polovica teh zaradi slabih tkanin, je torej za naprej sprejemljivo, da pride v skladišča končnih izdelkov

vsega skupaj le 0,5 odst. izdelkov z napako. Od te ocene dalje, ki bo za posamezne programe v planu še natančno opredeljena, naj bi bile znižane stimulacije. Le tako bomo presegli dosedanjo prakso, v kateri je med nepravilnostmi tudi ta, da imamo po opisih del in nalog kar 78 kontrolorjev (večinoma v programu srajc in bluz), ki pa opravljajo povsem druga dela. Saj čiščenje nitk ni kontrola... Toda navadili smo se na ta termin, ga tako zapisali v opisih, treba pa bo začeti to tudi izvajati.

Kaj ob vsem tem lahko reče vodja službe kontrole kvalitete, Marica Praznik?

»Dejansko vidim možnosti za 30-odstotno zmanjšanje pogostosti napak. Toda vedeti moramo, da bomo tudi naprej delali s slabimi tkaninami, ker drugačnih ni dobiti. Zato bo treba več postoriti v pregledovanju delov v krojilnicah in dele z napakami v blagu pravočasno zamenjati. To smo že sedaj poskušali, pa je bilo slišati veliko pomislekov glede izgubljenega časa in večje porabe materiala. To nam v večini dobavitelji priznajo, več vložnega časa pa se vsekakor

poplača s kvalitetnim izdelkom. Torej v krojilnicah bo še slabo blago, v šivalnice pa nikakor ne bi smelo priti z napako. Kar pa se tiče same kontrole, je treba ponovno opozoriti, da ta lahko le ugotovi, ne more pa preprečiti napake. Na to lahko vplivajo delavci sami, brigadirji itd. Vsekakor je prav, da o kvaliteti začnemo bolj odgovorno razmišljati in da se pri tem ustavimo tudi ob lastnem delu v šivalnicah, kjer je še precej površnosti in napak. Kot rečeno, je treba te že v procesu dela odpravljati in ne čakati na končno kontrolo, da jih ugotovi.«

V današnji številki

- Štirje pogledi na presežke režije
- Šola da premalo praktičnega znanja: izkušnje s pripravništvom v Tip-topu
- Kupna moč je občutno padla; kako mi prodajamo naše izdelke, preberite v pogovoru z vodjo prodaje Božom Verstovškom
- Današnja anketa je iskala mnenja o rekreaciji na delu

štirje pogledi na presežke režije

Že več sklepov v zvezi z najnim zmanjševanjem režije smo sprejeli. Med zadnjimi o tem govori 143. sklep poslovnega odbora, in v pripravah za smernice planov tozdvov in DO za naslednje leto je ta naloga izraziteje postavljena. Od tu izhajata dve zadolžitvi: primerno zaposliti tehnološke presežke in vnaprej omejevati zaposlovanje režije, seveda pa to ne sme biti aritmetično določeno, ampak vsebinsko: katero režijsko delo »se izplača«, katero ne. Tudi sedanje stanje je potrebno temeljite analize: kdo je kako in koliko zaposlen od režijskih delavcev. Nimamo meril za merjenje teh del, pa tudi nikjer v svetu jih ni. Prisotnost na delu je morda eden od okvirnih meril, vendar ne kaj prida uporabna, saj vemo, da delati in narediti ni isto. Pri tem bi morali postaviti jasne cilje in preverjati doseganje teh. Vsekakor čaka predvsem kadrovska služba na tem področju veliko dela, to sploh ne bo lahko, zato sem povprašala nekaj sodelavcev za njihov pogled na reševanje te naloge, kje vidijo možnosti in poti, kakšne rešitve predlagajo.

Andrej Kirm, direktor DSSS:

»Možnosti za zmanjševanje režije vidim kot dolgoročno nalogo, in sicer samo v smeri izpolnjevanja, računalništva in ustreznega vključevanja tega tudi v naše delo. Če bomo šli s tehnologijo na tem področju v korak s časom, bodo določena dela skozi leta enostavno odveč, in na tej osnovi bo treba graditi našo organizacijo dela. Racionalizirati število režijcev in hkrati večati kvaliteto dela teh, to je naloga za naprej. Kratkoročen pogled na to nalogo pa je seveda mnogo težji. Tu naj ne bi šlo za črtanje določenih del, saj te ljudi imamo in so naši. Poleg tega so vse naloge s plani zastavljene. Pozornost pa bi veljalo usmeriti na znanje, v kvaliteto tega dela. Mislim, da bi najmanj morali zahtevati doseganje zahtevane izobrazbe. Samo veliko znanja bo dalo dobro in kvalitetno delo, samo s tem pa se lahko vsak režijec tudi »izplača«. Ne smemo gledati na potrebnost in nepotrebnost določenih del skozi človeka, ki jih opravlja, ampak zahtevati, da so vsa ta dela kvalitetno in odgovorno narejena. To pa lahko dosežemo skozi določeno organizacijo dela, skozi več znanja, skozi sposobnost.«

Marjan Vodopivec, direktor tozda Commerce:

»Tehnološki preseški so, to smo po vpeljavi računalniško podprtega dela tudi pričakovali. To so naši ljudje in nikakor ne bi smeli razmišljati kakorkoli drugače, kot samo tako, kako jih zaposliti v našem delovnem okolju, da bodo imeli sebi primerno delo, da bodo zadovoljni delali tudi naprej. Zato menim, da bi morali prestrukturiranje nameniti več denarja in se te naloge lotiti načrtno. Zadovoljen človek je največ vreden. Drugo pa je novo zaposlovanje, pa čeprav gre po planu. Ostrejši pogoji za gospodarjenje v drugačno luč in morali bi se tudi čemu odpovedati. Vsekakor moramo zmanjševati režijo oz. poskrbeti, da bodo delavci na teh delih in nalogah polno zaposleni, da bodo delali kvalitetno, da bodo upravičili svoje plačilo. Gotovo jih večina to doseže, je pa tudi nekaj takih, ki tega ne opravijo. Pri organizaciji dela in doslednem izpolnjevanju delovnih obvez je s tem v zvezi še nekaj rezerv.«

Marija Krničar, direktorica Delte:

»Presežke gledamo lahko z dveh vidikov: iz delovne organizacije in tozda. Določene vsebine so zares predimenzionirane. Režije je preveč in v tem tudi Delta ni izvzeta. Najprej pa bi morali vedeti, ali vsak svoje delo opravlja natančno in vestno. Za tem pa je prva zahteva imeti dovolj znanja, biti prav usposobljen za kvalitetno delo. Tudi o tem, ali imajo delavci dovolj spodbud za dobro delo, ali so pravilno nagajeni, bi se morali vprašati. Zato menim, da bi morali več pozornosti posvetiti izobraževanju v vseh oblikah, kajti tako vloženi denar bi se nam povrnil. Potem nas bi bilo lahko manj, pa bi delali boljše, kvalitetnejše in gotovo tudi lažje. Sicer pa, delo mora biti opravljeno, zato moramo na vsak način poskrbeti, da bo opravljeno s čim manj zaposlenih, predvsem, s čim manj režije!«

Tomislav Mihelič, direktor tozda Tip-top:

»Vedeti moramo, kaj je splošna in kaj proizvodna režija. V tozdih je sicer nekaj presežkov predvsem splošne režije, vedeti pa moramo, kaj je od tega dejansko in kaj samo teoretično. Rekli smo, da se z računalnikom razbremenimo eno od del v računalništvu. Številka je taka, dejstvo pa je, da še vedno potrebujemo prav toliko ljudi kot prej, ker se ni še prav nič spremenilo. Torej je človek polno zaposlen, v analizah pa vodni kot presežek. Pri tako rigorozni racionalizaciji, kot jo želimo izpeljati, bi morali zagotoviti tudi pomoč iz »centrale«, če pride recimo do bolezni ali česa podobnega. Oddaljeni tozdi si ne moremo drugače pomagati, »centrala« pa s tem v zvezi ne da odgovora. Tudi vsi, ki delajo po štiri ure,

so vodeni kot polno zaposleni delavci, zato je treba morda začeti z drugačnim, bolj poglobljenim prikazom ali komentiranjem števil. Ne moremo se pogovarjati samo aritmetično in brez dejanskega, življenjskega pogleda na stvari. Sicer pa menim, da so v tem času nekateri zares neosnovano povečevali in na novo zaposlovali režijske delavce. Ponekod se je kljub modernizaciji in računalništvu število v splošni režiji še povečalo. Resda po planu, toda kakšni plani pa so to? Za vsakim planom mora biti seveda obseg del in nalog, ki določa tudi število izvajalcev. To so dejstva. Če dela ne bi bilo, bi čutili, da je kdo preveč in bi ga morali pač humano in odgovorno reševati. Toda za enkrat tega pri nas še ni.«

bucike

Kdo je odveč — ali višek režije Režijo je treba zmanjšati!

Preveč jo je — preveč že kar tako, kaj šele s tehnološkimi viški, ki jih je prinesel računalniški na-predek! Torej viški so — toda koga pogrešati, kdo je odveč? To vprašanje moramo gledati skozi osnovni moto našega sistema, ki pravi, da je človek naša največja vrednota. Konec koncev pa vsi nekaj delamo — nekateri po normi, drugi pa kako drugače: z znanjem, brez tega, s prakso, s šolo, brez prakse, brez šole, z internimi kvalifikacijami, z minulim delom in izobraževanjem ob delu, s funkcionalnimi znanji... Potem lahko pogledamo še dlje — eni delajo, pa ne naredijo, drugi ne delajo, pa veliko govorijo, pa so taki, ki imajo zlate ideje in tisti, ki morajo za te najti pot k realizaciji in razmišljajo... Potem so taki, ki samo hitijo in nimajo časa delati in ...so pa tudi taki, ki delajo z veliko začetnico in v pravem pomenu te besede... Ko človek tako analizira svojo delovno okolico, je vedno on v tej pravi poziciji, ostali so pa nekako kvazi...

Toda, kako to dokazati, saj ni kriterijev za dobro in slabo delo režije. Še kdo drug jih nima, pa naj bi jih imeli mi?! Zato je zares težka stvar reči, kdo je odveč.

Pa vendar, REŽIJE JE PREVEČ IN TREBA JO JE SKLES-TITI.

In tu je končno rešitev — najlažje se odpovemo tistemu, ki ga nimamo. Toda, če je ta, ki ga ni, v planu, je to tako, kot če bi bil. In kdor ne spoštuje plana (plan sprejme najvišji organ upravljanja), je ta prvi, ki je zares odveč...

To je tudi tisti iz plana nepogrešljiv. Zato v bodoče planirajmo predvsem tiste, ki so odveč, pa bo vse O.K.

šola in združeno delo sta še vedno na dveh različnih bregovih

O pripravništvu v Tip-topu

To jesen se je v tozdu Tip-top zaposlilo 12 pripravnikov. Razen enega so bili vsi tozdovi študenti, vsi pa so tudi končali triletno konfekcijsko šolo. Kako so se pripravili na delo z mladimi? Vodja proizvodnje Angelca BLATNIK, ki se še kako zaveda, da je treba mladim dati po šoli še veliko praktičnega znanja, spodbud in pozornosti, je povedala, da so se na to nalogo letos še posebno pozorno pripravili.

»S poslovno sekretarko Ano-Mileno Gašperšič sva pripravili podrobnejša izhodišča za delo pripravnikov. Samo pripravništvo pa spremlja tudi veliko siceršnjega administriranja, tako da je dela s papirji ogromno. Mnogo usodnejše pa je samo neposredno delo z mladimi. Tozda nima inštruktorja, zato je večina dela na štiri mentorjih in seveda na meni. Mentorji so brigadirji, ki imajo svojega stalnega dela veliko. Veliko pa imajo tudi znanja, zato se zares trudijo, da bi mladim dali osnove za delo v proizvodnji. Govoriti moramo zares prav o osnovah, saj se je celo zgodilo, da je bil problem sešiti raven centimetrski šiv. Od teh ljudi pa bi želeli po pripravniški dobi že kar velike rezultate...«

Torej pripombe združenega dela, in s tem naše, okoli učnih programov niso upoštevane, praktično znanje pa se vidno znižuje. Tako moramo v pripravniški dobi »poloviti«, kar se da in tako nadoknaditi vsaj nekaj zamujenega. Kot rečeno, so mentorji brigadirji, ki imajo svojega dela čez glavo, vsak pripravnik pa bi potreboval veliko pozornosti, spremljanja, usmerjanja, da bi pridobili pričakovano znanje za delo v proizvodnji. Izkušnje pa kažejo, da je po pripravniški dobi nujno še najmanj dve leti resneje spremljati mlade delavke, jih opozarjati, jim svetovati, da bi kasneje zares lahko dosegle primerne delovne rezultate oz. primeren nivo produktivnosti in kvalitete.

Blatnikova opozarja tudi na neustrezno vrednotenje dela mentorjev. Ti so po naših aktih polno nagajeni za delo z enim pripravnikom, za naslednjega pa je ta nagrada že manjša, kaj šele za delo s štirimi pripravniki. Torej še daleč ni ustrezna truda, ki ga mentor vla-ga v delo z mladimi, saj prav vsak

od teh zahteva vso pozornost. »Za naslednje leto bomo skušali v planu doseči spremembo nagrajevanja mentorjev, sicer ne vem, kako bodo brigadirji še sprejemali dodatne obremenitve. Povedati pa moram, da delo s pripravniki še ni vse: tu so še učenci na prouzvodnem delu, ki ne sme biti samo sebi namen, če hočemo iz teh šolarjev nekoč dobiti prave, dobre delavce. Zato tudi ne bi bilo odveč razmišljati o inštruktorju, čeprav vemo, da vsako režijsko delo obremenjuje naš izdelek. Toda investicija v mladega človeka je gotovo vredna te cene. Toda, kaj razmišljamo o inštruktorju, če še tehnologa nima naš tozd, čeprav je predviden v planu. Ni pa ustreznih ljudi, ki bi bili kos tej zahtevni nalogi.«

Mladim posvečajo v Tip-topu zares veliko pozornost, kljub temu pa jih ni malo, ki si začno iskati lažje in morda bolj plačano delo. »Potem ko je pripravništvo za njimi, ko je popisanega kup papirja in vložnega veliko dela, nekateri odidejo. Nekaj naših mladih konfektionark dela pri zasebnikih v raznih butikih, nekaj jih je šlo med prodajalke. Morda bi mladi z več veselja vztrajali v proizvodnji, če bi že med šolanjem podrobneje spoznali svoje delo. Zato tudi pričakujemo na vpogled učne načrte, da bi mi iz prakse lahko pravočasno opozorili na odstopanja oziroma na vse, kar bi mlad človek moral vedeti in znati za konkretno delo. Poleg tega pa menim, da je ogromno odgovornosti na poklicnem usmerjanju. Tu so še velike napake, ki mladim in delovni organizaciji povzročajo nepopravljive težave.«

Tako smo po desetih letih usmerjenega izobraževanja še vedno na dveh bregovih, ki se — kot kaže praksa — vse bolj oddaljujeta. Ob prehodu na usmerjeno izobraževanje pa je bilo toliko zagotovil, kako bosta šola in združeno delo delala usklajeno in z roko v roki. Naši kolektivi se starajo, mladi pa nimajo dovolj znanja za praktično delo, in tako ne dolžni ne krivi nosijo posledice neuskajenosti.

naš pogovor božo verstovšek, vodja prodaje

Tisti, ki poznajo stanje na našem tržišču, pravijo, da ni dovolj črnih barv za resnično sliko tega. Kako pa ta tržni trenutek čuti Božo Verstovšek, vodja prodaje pri nas? Pogovarjala sva se o pretekli prodaji z zniževanji vred in o zaključeh

Božo Verstovšek: »Tudi v prodaji je napad najboljša obramba.«

vanju kolekcije za naslednjo pomlad in poletje, vmes pa še o maršičem, kar nas v teh težkih časih le drži nad gladino.

— **Koliko se je zožilo tržišče za naše izdelke?**

»V aprilu je bilo na jugoslovanskem tržišču čutiti prelomnico. Prve vzroke za slabšo prodajo smo iskali v vremenu, kasneje pa smo si morali priznati, da je za tem še vse kaj drugega. Kupna moč je padla, kar smo sicer pričakovali, a ne v tako ogromnem skoku navzdol. Blago se kopiči v trgovinah, kupcev pa ni. Na jugu Jugoslavije je to še posebno močno čutiti, proti severu pa se slika nekoliko le popravi. To je seveda povsem razumljivo, saj je tudi odnos osebnih dohodkov 1:3; torej izdelki Laboda z visokimi cenami nižje skoraj da nimajo kupca. Tržišče se močno zožuje. Že pred tremi leti se je Labod usmeril na severnejše področje in danes se potrjuje, da bo naše aktivno tržišče le Slovenija in Hrvaška in področje do Beograda. Ker bomo tako dokaj zgoščeni na majhnem področju, je naloga prodaje iskati nove prijeme. Eden od teh je tudi razvijanje nove blagovne znamke, ki jo pripravljamo za drugo leto.«

— **Kako je bilo s prodajo poletne kolekcije in s sezonskim znižanjem?**

»Letošnje sezonsko znižanje je bilo že drugo po vrsti, ki ni prineslo bistvene prodaje. Ocenjujemo, da je polovico blaga ostalo na zalogi in ker z oktobrom pričakujemo še povišanje obrestne mere na 140 odst., je pričakovati še nadaljnji pritisk na dodatno znižanje teh zalog za novih 30 odst.«

— **In jesenska prodaja: smo se dobro oborožili?**

»Tudi jesenska, torej tekoča odprema je občutno slabša. Trgovci dnevno vračajo sicer zaključeno blago z opombo, da zaradi prevelikih zalog ne morejo

sprejeti novih količin. Ker gre za trgovce, s katerimi računamo tudi v bodoče, ne iščemo pravega ozadja za vračila, ampak skušamo skupaj najti nove termine za prodajo tega blaga. Zaradi tega in zato, ker delamo le 70 odstotkov zaključenih količin, saj smo se na padec kupne moči morali nekako pripraviti, pa ostaja na tekoči prodaji in dopolnilni ponudbi preostali delež za doseg plana. V prodaji iščemo še dodatne možnosti, dogovorili smo se za akcijsko prodajo, ki bo trajala od 20. do 30. oktobra. Ponudili bomo nekaj dopolnilnega svečanega programa in nekaj tekoče kolekcije. Za to prodajo bomo izdelali 11.000 kril, 30.000 bluz, prav toliko srajc in pa 1.000 ženskih kompletov.«

— **Tako angažirani in fleksibilni, upamo, da bomo krizo manj čutili in si na drugi strani zagotovili osebne dohodke, kot smo jih planirali, čeprav gre, kot ste nekje zapisali, za obsedno stanje.**

»Ob slikanju situacije na trgu se moramo zavedati tudi novega načina dela v hiši. Da bi imeli čim manjše zaloge, za katere velja z oktobrom 140-odstotna obrestna mera, delamo tako rekoč za iz rok v usta. Le majhen zamik lahko prinese zastoje. Ob tem pa se moramo zavedati, da smo med dvema zloma izbrali manjše. Tudi če bi se zgodilo, da bomo morali kakšen dan stati, je to ceneje, kot poslovati z zalogami. Zato je treba v prouzvodnji to pojasniti, da si ne bi po nepotrebem ustvarjali prevroče klime. Zagotoviti pa je seveda treba tudi hitrejši cikel proizvodnje, s tem manj nedovršene prouzvodnje in tekoč izhod gotovih izdelkov. Torej stanje je težko. Res sem v nekem dopisu zapisal, da celo obsedno. Ne gre za trenutno stanje, ampak to velja od tu naprej.«

— **Kako zaključujejo trgovci za naslednjo pomlad in poletje? Bomo imeli dovolj dela?**

»Zaključevanje kolekcije za naslednjo pomlad in poletje teče od začetka meseca. 18. septembra smo imeli zaključenih 225.000 srajc, 68.000 bluz, 19.000 kosov iz programa vrhnjih oblačil in 40.000 kril. Zaključevanje pa še teče in bo zaključeno na beograjskem sejmu. Reči moram, da smo že z lanskim zaključevanjem te kolekcije zmanj-

ševali količine, za leto 1988 pa bodo te manjše za 40 odst. Krizo bodo manj čutili tiste trgovske delovne organizacije, ki poslujejo samo s slovenskimi partnerji; na tem področju, menim, da bostanje tudi v naprej sprejemljivo, težje bo tistim, ki poslujejo s partnerji iz cele Jugoslavije. V srajcax je pričakovati pokritje vseh kapacitet in še delo kooperanta v Foči s povečanimi količinami za izvoz. Tudi pri bluzah pričakujemo pokritje vseh kapacitet, s tem da bo močnejša dopolnilna ponudba, kar je v tem programu že uigrano oziroma je to najbolj fleksibilen program. Pri krilih pa pričakujemo poleg polnih kapacitet še 20.000 kosov dopolnitve. Splošno žanje naš program kril veliko pohval in kupci zagotavljajo, da smo v tej kolekciji v samem vrhu jugoslovanske ponudbe. Tudi za srajce še vedno velja, da imamo osvojen vrh. Bluze imajo precej vložnega dela, kar trgovci ne priznajo radi (žepi, dodatki, epulete). Zaenkrat se bolj nagibajo h klasični 'prazni' bluzi, modne zapovedi, izgleda, da še niso povsem dosegle našega tržišča. Sploh je v modi najusodnejši pravi trenutek. Z določeno ponudbo priti na trg točno o polдне, to je zadetek, predčasna in lastna ponudba mode je že obsojena na znižanja.«

— **S to kolekcijo smo dosegli tudi sam vrh cen, smo najdražji.**

»Cena ni vprašljiva, čejo izdelek tudi opraviči; torej pričakujemo vrhunsko kvaliteto v vseh pogledih. Naše drage izdelke pa so trgovci zaključevali v zares butičnih količinah, posamezne trgovine so naročile od enega do treh kosov v eni številki... Če bi morali ta naročila obdelovati, peš', bi bilo to skoraj nemogoče.«

— **Torej bravo za računalnik...**

»Sredi težkih časov se vendarle veliko truda le nekako držimo na predvidenih koordinatah. Ob tem je moto naše prodaje stara resnica, da je napad najboljša obramba!«

labod

cene naših izdelkov za naslednjo pomlad in poletje

izdelek	cena od	do	pretežna cena
srajce	16.980	40.000	30.000
bluze	34.000	99.900	50.000
krila	40.000	116.000	65.000
kostimi	200.000	290.000	
blejzerji	160.000	190.000	
kompleti	100.000	200.000	

mnenja o rekreaciji na delu

Sprva je bilo precej pomislekov, kasneje pa je rekreacija na delu navdušila večino delavk. Zato je nerazumljivo, da je navdušenje po nekaj mesecih zopet malce uplahnilo. Kako zelo zdrava, potrebna in dragocena je rekreacija na delu, ni treba ponavljati, to vemo vsi, teoretično. Kaj pa v praksi, kaj menimo o razgibanju, to je vsebina današnje male ankete:

EMILIJA DEVURA, polagalka (Zala):

»Imam zelo naporno delo polagalka v krojilnici, torej je moje delo stoječe in zato mi v tistem petmi-

Anica Lindič (Temenica)

sem tudi jaz telovadila in reči moram, da mi je kar pasalo, z vročino pa smo vsi prenehali in težko bo nagovoriti, vsaj likalnico, da bi ponovno začeli z vajami, saj jih večina cel dan stoji na eni nogi in delajo v zares težkih razmerah.«

VERA RAMOVŠ, šivalnica (Temenica):

»Pet kilometrov imam do avtobusa in ponavadi to pot zjutraj pretečem. Zato se mi ne 'lušta' telovaditi, saj me ista pot čaka še ob dveh, da ne govorim o delu in razgibanju doma. Zdi se mi tudi

Vera Ramovš (Temenica)

škoda časa za rekreacijo, ker so tako visoke norme, da sem velikokrat raje šivala, kot telovadila. Vem sicer, da je to zdravo in če bi morala, bi tudi sama redno telovadila; toda le če bi vsi to počeli in če bi bil ta čas nekako vstet v normo... (pravi pol za 'hec' in pol zares). Morda sem bolj ob strani pri telovadbi tudi zato, ker nimam nobenih bolečin in se dobro počutim.«

ANKA NOVAK, brigadirka (Temenica):

»Telovaditi bi morali vsi, ker je zelo zdravo. Vendar nas je po večini od 140 telovadilo le kakšnih 30, zato se rekreacija ni mogla obdržati.«

CVETKA KOVAČ, krojilnica (Temenica):

»Meni je zelo ustrezalo, ko smo telovadile, čeprav sem starejša, ali pa prav zato. Če bi se redno rekreirale, bi se gotovo to dobro obrestovalo. Tako pa je prisotnega kar malo sramu in ena po ena smo odnehale. Morda bi bilo dobro, če bi občasno našim demonstrato-

Cvetka Kovač (Temenica)

rkam pomagala, tako kot je bilo to na začetku, socialna delavka iz Novega mesta. Takrat smo vsi telovadili brez izjem in zato nas tudi sram ni bilo...«

MARJETKA HROVAT, brigadirka (Ločna):

»Rekreacija je potrebna za vse delavke, bolj pa se tega zavedajo starejše, ki z leti močnejše čutijo težave, predvsem v hrbtenici. Mlajše tega še niso skusile, zato rekreacijo ne jemljejo dovolj resno. Res pa je, da rekreacija bolj ustreza tistim s sedečim delom.

Marjetka Hrovat, brigadirka v Ločni.

Mnoge delavke telovadba še bolj utruji, zato se raje vsedejo. Morda bi za stoječa dela potrebovale druge vaje, bolj prilagojene njihovem delu. Dobrodošlo bi bilo, da se nam večkrat priključi socialna delavka, kot je to bilo v začetku, pri predvajanju kasete pa bi morali skrbeti, da bi bilo to zares redno, ob istem času za vse hkrati.«

MARIJA ŠIMC, krojilnica (Ločna):

»Ne telovadim. Moje delo je stoječe in naporno, zato komaj čakam, da se vsedem.«

REZKA MALENŠEK, sortirka (Ločna):

»Moje delo je pol sedeče pol stoječe, zato se rada še malo razgibam. Povedati pa moram, da ne telovadim redno, le kadar mi to pač ustreza.«

BRANKA MIKŠA, luknjičarka (Ločna):

»Osem ur stojim ob stroju in mi ni še za dodatno telovadbo. Tistih pet minut se raje vsedem, če že

Branka Mikša (Ločna)

imam čas, velikokrat pa tudi v tem času delam, saj sem na normo. Več naredim, več dobim, zato tudi na kavo ne grem, kaj šele, da bi telovadila...«

LOJZKA PREŠEREN, zapenjanje gumbov (Ločna):

»Ne telovadim, raje grem malo na zrak, da potem lažje zapenjam gumbe naprej. Mislim, da mi to bolj koristi.«

Lojzka Prešeren

Anica Uršič (Zala): »Rekreacija na delu je potrebna in dobrodošla, toda premalo je ie telovaditi, če imamo slabe stole. Treba je zagotoviti primerne delovne razmere.«

Emilija Devura (Zala)

nutnem odmoru vendarle bolj 'poše', da se malo vsedem, kot da telovadim. Sicer pa mislim, da je rekreacija na delu dragocena za delavke, ki pri delu sede.«

MIRA KOSMAČ, likalnica (Zala):

»Vse najboljše za rekreacijo na delu, toda telovaditi bi morali vsi in še posebno tisti, ki stalno tarnajo zaradi slabega zdravja. Zase osebno lahko rečem, da telovadim redno, da mi ta odmor pomeni sprostitve in mi prinaša boljše počutje.«

IVANKA POLJANEC, šivilja (Zala):

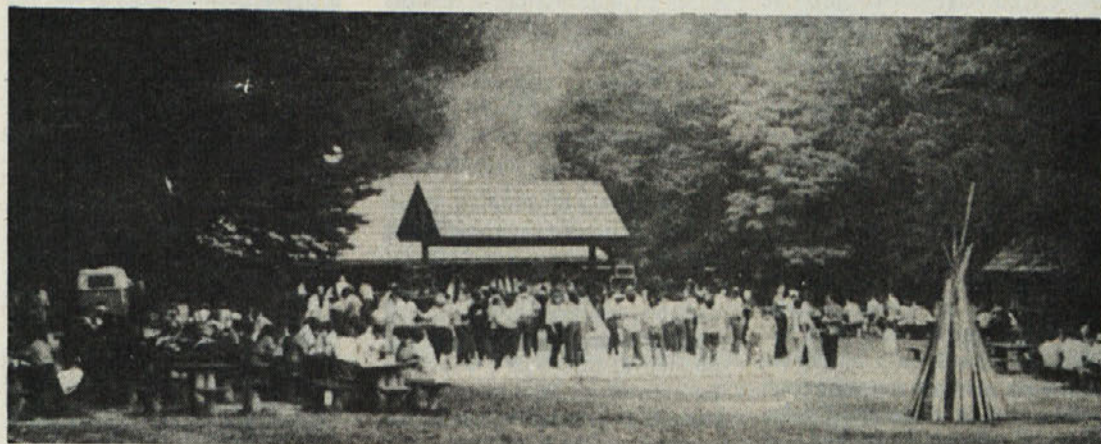
»Odkar telovadim, se počutim mnogo boljše. Mislim, da glede na naravo našega dela še premalo časa namenjamo razgibanju. Zato sama izkoristim vsak prosti trenutek in telovadim tudi med malico. Tako mi je priporočil tudi zdravnik, saj imam težave s hrbtenico.«

ANICA LINDIČ, likalnica (Temenica):

»Pri enoličnem delu je telovadba zelo potrebna, delavke v likalnici pa mislijo, da se že na delu in potem še doma dobro razgibljejo. Poleg tega je neznosno vroče in vse gredo raje na zrak, kot da še telovadijo. Kosmov v Temenici telovadili,

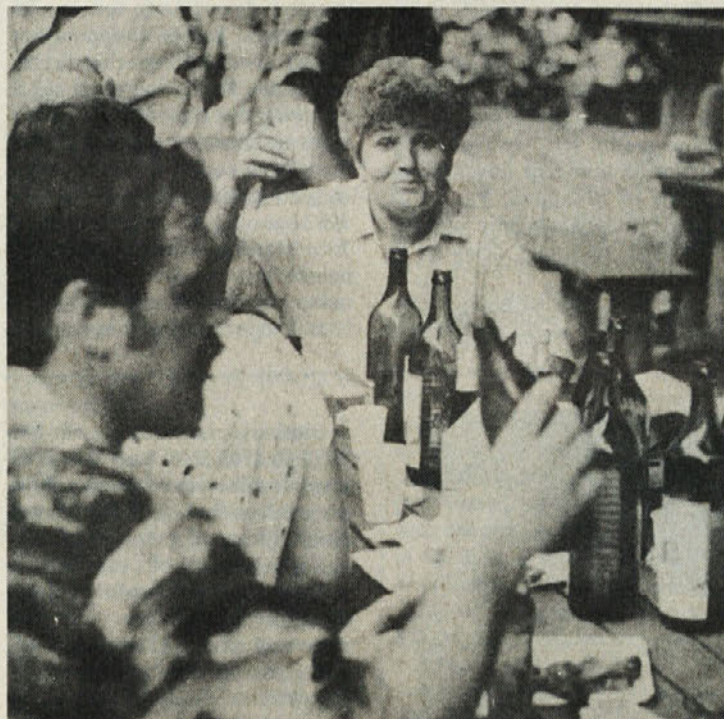
Piknik delavcev Ločne, Commerca in DSSS

Jasa v Dolenjskih Toplicah je ponovno sprejela labodovce. Tokrat so imeli piknik delavci tozdov Ločna, Commerca in DSSS. Program je vodil Lojze Podboj, ki je prisotne navdušil, saj je imel med gosti dneva tudi Friketa iz Agrokomerca...

Kot se za nas spodobi, smo imeli tudi zanimivo modno revijo. V tej »disciplini« so zmagale DSSS z manekonom Miranom.

Na zdravje!

Tokrat je bilo dovoljeno metati žoge tudi v direktorje — in to za točke...

Živo je bilo na odru, živo okoli. Med presenečenji je bil tudi zelo bogat srečelov (letalska vozovnica, vikend na morju, gugalnik itd). Zadel je vsaka srečka.

V ekipnem tekmovanju je na pikniku zmagala ekipa Commerca in prejela hudo-mušno darilo novomeškega tozda Žito.

najnižje pokojnine tekstilcev

Prizadevanja za popravek napak iz preteklosti

Razkorak med vložnim delom, ki često poteka v težjih delovnih razmerah, in osebnimi dohodki je v tekstilni industriji že kar običajen. Vendar smo tekstilci to zgodovinsko krivico vedno znova hoteli popraviti. Ne gre samo za aktivne delavce, še posebno težko čutijo posledice nepravilnega vrednotenja dela naši upokojeanci.

Da bi popravili napake in mačehovski odnos do tekstilne delavke, delavca, sta se naše združenje pri Gospodarski zbornici Slovenije ter odbor naše dejavnosti pri republiškem svetu Zveze sindikatov Slovenije lotila analize, ki na konkretnih podatkih kaže žilavost in samostojnost tekstilne industrije ter njeno — lahko rečemo — veliko vlogo skozi povojno obdobje naše industrije in njeno vlogo danes. Vse na konkretnih podatkih. Analizo bo obravnaval SPIZ in dal svoje mnenje o upravičenosti in ustreznosti zahtev tekstilne industrije po popravku krivice, ki jo danes čutijo upokojeanci, nekdanji tekstilni delavci.

Pri pripravi analize je sodeloval tudi Labod (socialna delavka Jolanda Švent). Za ilustracijo problema in poti razreševanja smo se odločili za ponatis članka iz De-la (22. 9.).

povprečje vseh starostnih pokojnin upokojenih tekstilnih delavcev nekaj več kot 143.500 dinarjev za povprečno pokojninsko dobo 32 let. To nizko povprečje tekstilnih pokojnin je razumljivo, saj je med vsemi upokojeanci 52 odstotkov takšnih, ki dobivajo najnižjo pokojnino. Kot je bilo omenjeno že na začetku, pa s takšnimi nizkimi prejemki živi največ upokojenih tekstilnih delavk, torej 62 odstot-

Ker je bilo v okviru sistema pokojninskega zavarovanja v danih možnostih storjeno vse, da so upokojenim tekstilcem z različnimi »varovalkami« oziroma mehanizmi solidarnosti in vzajemnosti delno popravili pokojninske prejemke, ki bi bili sicer mnogo nižji — skupnost v veljavnem sistemu pokojninskega zavarovanja ne more storiti ničesar več.

kov, moških pa le 16 odstotkov. Sodeč po analizi so te razlike nastale deloma zato, ker so moški v tekstilni industriji opravljali zahtevnejša in bolj plačana dela, toda obenem je moč ugotoviti, da je bilo enako delo žensk slabše vrednoteno od dela moških.

Na dlani je, da bistvo vsega leži v nizko vrednotenem aktivnem delu tekstilnih delavk in delavcev,

posebej tistih, ki so delali v neposredni proizvodnji. Tako je bilo to delo vrednoteno pred leti, še danes pa se skoraj nič ni spremenilo; osebni dohodki tekstilcev še vedno zaostajajo celo za 17 odstotkov za povprečjem v slovenski industriji in rudarstvu (tudi za tistimi dejavnostmi, ki imajo slabe poslovne in finančne rezultate).

In kakšen je bil odnos družbene skupnosti do te dejavnosti? Očitni mačehovski odnos se je kazal v neekonomskih posegih v gospodarjenje tekstilnih organizacij, iz katerih so posredno ali neposredno prelivali dohodke — vtikanje v cenovna razmerja, odvzem amortizacije, pokrivanje družbenih davkov po nadpovprečnih stopnjah, medtem ko so imele prednostne dejavnosti nižje davke, ugodne bančne vire za nakup opreme itd.

Podatki po letih kažejo, da so kljub vsemu tekstilna podjetja delala dobro, uspešno izvažala, se posodabljala (kolikor so se lahko) z lastnim denarjem in še pred približno petimi leti ustvarjala celo četrtino akumulacije slovenske industrije in rudarstva. Vse to na račun zelo priškrtnjenih osebnih dohodkov tekstilnih delavcev in delavk.

Naložbe v posodabljanje tekstilne industrije so šle predvsem iz

lastnega denarja teh tovarn. To ilustrativno kaže naslednja podataka: v letu 1978 so tekstilci za svoje naložbe pripispevali 69,7 odstotka lastnega denarja, medtem ko je imela ostala slovenska industrija za svoje naložbe le dobro tretjino svojega denarja. V letu 1982 pa so tekstilci namenili okoli 70 odstotkov lastnega denarja za naložbe, slovenska industrija pa nekaj več kot 48 odstotkov. Pri tekstilcih prevladuje torej udele-

Na jesenskem sarajevskem sejmu je Labod prejel priznanje, ki nam ga je tokrat »pridelal« Stane Vesel, kreator srajc. Priznanje zanj in za nas vse je namenjeno celotni kolekciji srajc. Čestitke Veselu! (Foto: Kopina)

Slovenski tekstilci so od leta 1979 do 1985 izvoz podvojili, delež izvoza v njihovem celotnem prihodu je bil vseskozi večji kot v ostali industriji in rudarstvu. Kljub precejšnji odvisnosti od uvoza surovin se je povečevala tudi pokritost tekstilnega uvoza z izvozom: v letu 1985 so izvozili celo za 37 odstotkov več, kot so porabili za uvoz, lani pa je bila pokritost 33-odstotna.

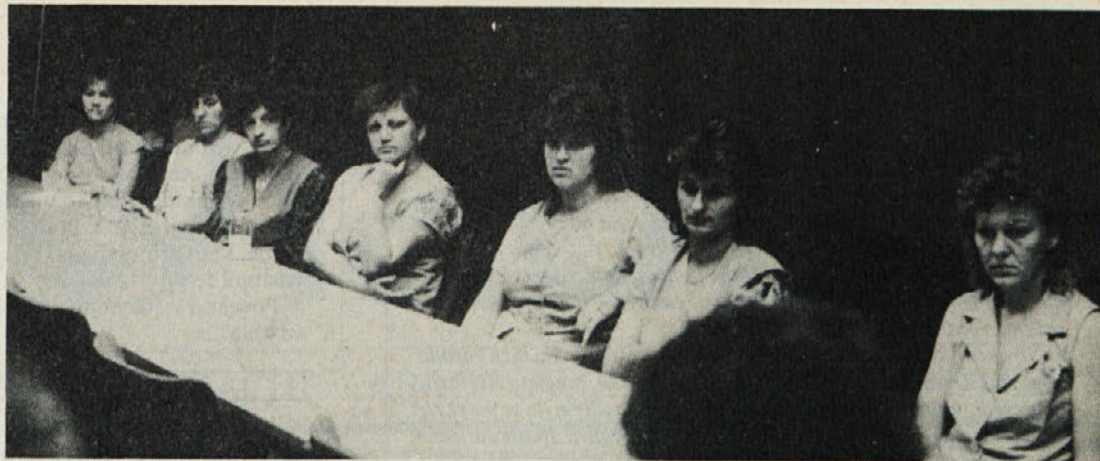
Tolikšen izvoz vpliva na to, da tekstilna industrija ustvarja manjši dohodek, saj so izvozne cene njihovih izdelkov za četrtino do tretjino manjše kot na domačem trgu.

Žba lastnega naložbenega denarja, pri ostali industriji pa posojila, ki so bila še nedavno tega zelo ugodna.

Zaposleni v tekstilni industriji, kar tri četrtine je žensk, zaradi vseh teh vzrokov kljub dobremu gospodarjenju niso prejeli osebnih dohodkov, ki bi bili odraz rezultatov dela. Tudi v zadnjih letih se osebni dohodki niso izenačili z ostalo industrijo. Tako vse daje slutiti, da se tekstilne delavke podpovprečnih pokojnin ne bodo znebile, če seveda ne bo ničesar spremenjenega v delitvenih razmerjih, skratka, če živo in minulo delo ne bo drugače plačano, kot je zdaj.

ANICA LEVIN

v libni se ob delu šola 14 delavk

Posnetek je s pogovora z delavkami Libne, ki se šolajo za konfeksionarja 1., za njimi je polovica 1. letnika. Kljub temu da je šolanje ob delu zelo težko, imajo vse veliko volje in načrti marsikatere segajo tudi v nadaljnje šolanje, morda, kot je ena omenila, za dosego 5. stopnje izobrazbe.

Izobraževanje za tehnika, modelarja in inženirja

V drugi skupini je sodelovalo 6 delavk iz Libne (ena pa je bila opravičeno odsotna), dve od teh se šolata ob delu za modelarja, dve za konfeksijskega tehnika v Novem mestu, ena v Mariboru, dve delavki pa sta po končani V. stopnji izobrazbe obiskovali tudi uvajalni seminar za študij na VI. stopnji, to je na višji konfeksijski šoli.

Skupina, ki se šola za konfeksijskega tehnika v Novem mestu, se je pritoževala nad počasnim potekom šolanja, saj so do sedaj opravili le en izpit. Vzrok je predvsem v neenotni predizobrazbi slušateljev in so tako do sedaj potekali predvsem diferencialni izpiti. Odslej bo delo potekalo po načrtani poti, kot je bilo to v skupini, ki je lani končala šolanje za konfeksijskega tehnika.

Največ težav pa bo pri študiju na VI. stopnji. Uvajalni seminar je že pokazal, da je ta študij zelo zahteven, zato je pričakovati majhen vpis. Tako je letnik sploh vprašljiv. Tudi obe kandidatki iz Libne se še nista odločili za to šolanje.

Odveč bi bilo poudarjati, koliko truda zahteva šolanje ob delu. Tega se v tozdu Libna povsem zavedajo, zato so pripravili v začetku šolskega leta tudi pogovor z vsemi, ki se izobražujejo ob delu. Pogovor je potekal v dveh skupinah, v prvi z delavkami, ki žele pridobiti izobrazbo za konfeksionarja II, in v drugi z delavkami, ki se šolajo za konfeksijskega tehnika, modelarja ali inženirja konfeksijske smeri. Srečanje je organizirala poslovna sekretarka tozda, sodelovali pa so tudi direktor tozda Libna, delavka iz kadrovsko-socialne službe in v prvi skupini tudi ravnateljica sevniške konfeksijske šole, Alenka Žuraj.

Izobraževanje za konfeksionarja II na sevniški šoli

Sedem delavk Libne se šola ob delu na sevniški šoli, kot rečeno, za pridobitev izobrazbe konfeksionarja II. Večina jih že opravlja ta dela in naloge, manjka pa jim formalna izobrazba. V pogovoru so poudarile, da je šolanje zahtevno in zato je bilo postavljeno tudi vprašanje, ali jim je tozdr pripravljen pomagati za doseganje, recimo, V. stopnje izobrazbe, kar bi pomenilo še en letnik šolanja z določenimi diferencialnimi izpiti. Gotovo je naložba v znanje najboljša naložba in tako razmišljanje samo pohvale vredno.

Seveda pa je do konca šole še dolga pot. Do sedaj so naše delavke na polovici 1. letnika, kar pomeni, da delo teče po programu 3 leta. Da je tako, ima zasluge tudi tozdr. Omogočil je slušateljicam delo v eni izmeni, pomaga pa tudi pri urejanju določenih zadev. Za to ima skupina tudi svojega vodjo, ki je zadolžen za kontaktiranje med tozdom in šolo, za usklajevanje in podobno. Povejmo tudi, da se med seboj pogovore tudi o koriščenju študijskega dopusta, da tako delo ne bi preveč trpelo.

Za razliko od podobne oblike šolanja v Zali pa opravljajo delavke Libne izpite za posamezni letnik (v Zali imajo slušateljice možnost opraviti predmet za vse tri letnike skupaj), kar je seveda odvisno od šole oziroma presoje strokovnjakov. V vsakem primeru pa je treba opraviti določeno število ur in osvojiti določeno znanje.

9. druženje s slikarji

Oktober mesec je čas našega ex tempora. Letos bo to že 9. prireditve, torej generalka za jubilej. Priprave so stekle, dela pa je veliko. Kot nekaj let nazaj, nam bo pri organizaciji pomagal Marjan Maznik, predstavnik novomeške likovne skupine. Sicer pa je Labodov osnutek prireditve jasen: želimo pridobiti predvsem kvalitetne slikarje. Nimamo veliko kulturnih prireditev, v to, ki ima tudi širši slovenski pomen, pa želimo vtakati naše najboljše moči.

Lani smo naredili velik korak pri vrednotenju, saj so tokrat prvič razstavljali le najboljše. Predtem je imel vsak udeleženec eno delo na razstavi. S selekcijo, ki gre izključno v smeri kvalitete, pa prireditve pridobiva na odmevnosti. Letos bomo povabili k sodelova-

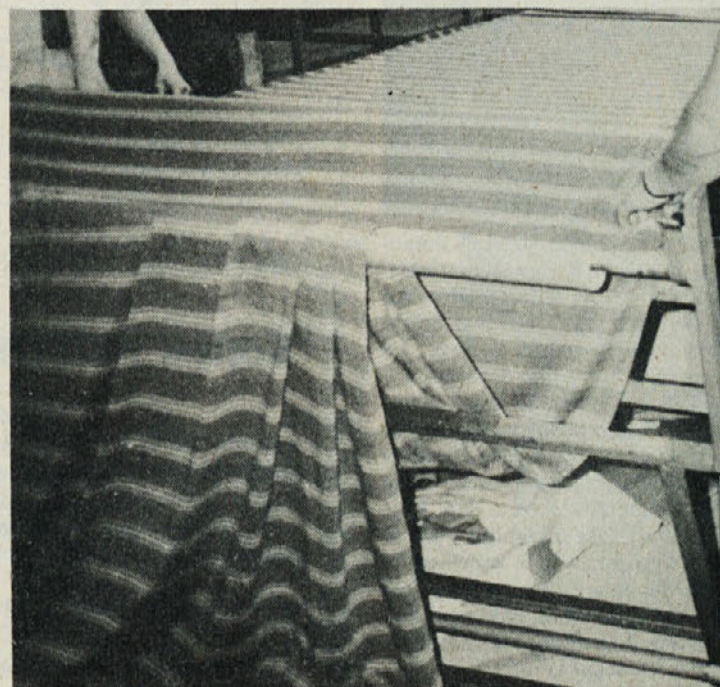
nju vse tiste, ki so doslej nastopili z boljšimi deli, pa tudi nekaj novih slikarjev bomo povabili. Želeli bi več akademskih slikarjev, kar bi gotovo še zaostriло konkurenco.

Ob slikarskih kolonijah, kakršna je v Radencih ali Piranu, je za poznavalce vse bolj vabljiv tudi Labodov ex tempore. Letos so ponovno razpisane tri teme, vezane na Dolenjsko in njene kulturne in naravne znamenitosti, in seveda prosta tema. Poleg treh prvih nagrad bo še deset odkupnih. Žirijo bodo sestavljali vidni slovenski likovni kritiki, stalni član dr. Milček Komelj pa ji bo predsedoval. Obetamo si dokajšen obisk in predvsem dobra likovna dela.

Kot smo že nakajkrat poudarili, nastajajo na naši prireditvi dela trajnejše vrednosti, ki so gotovo pomembna za cel dolenjski prostor. Zato želimo počasi prenesti razstavo najprej v galerijo in nato še v naše prostore. Organizacijski odbor ima do zaključka ex tempora, to je do 24. oktobra, še veliko dela. O poteku priprav, o dokončnem razstavnem prostoru, udeležbi in podobnem bomo še poročali. Vsekakor pa že na samem začetku velja povabiti delavce Laboda k tej naši skupni kulturni prireditvi.

Kjerkoli že ste, če vas bodo likovni ustvarjalci povprašali o Labodu, ki je po tolikih lepih slovenskih krajih, jim povejte kaj o nas. Dosedanje razstave del ex tempora so namreč že gostovale v Zali, Tip-topu in v Delti, torej so tudi delavci Laboda spoznali del tega našega bogatstva. Letos mu želimo dodati še nekaj lepih in kvalitetnih del, zato povejte o naši akciji vsem, ki se zanimajo za likovno ustvarjanje.

In še en podatek: do sedaj je sodelovalo na osmih Labodovih ex temporih 145 slikarjev. Dve prireditvi sta bili maja, ostale pa v oktobru. Ta čas sovpada tudi s praznikom občine Novo mesto in tako, kljub nekaterim pomislekom, ostaja tudi za naprej oktober naš čas druženja s slikarji.

s sprostitvijo proti razvadam

Če s preoblitno hrano daljši čas presegamo energetske potrebe organizma za delo in obnovo, se to kmalu pozna na telesni teži. Ob tem radi pozabljamo, da močno povečujejo tek, to je željo po hrani, naše vsakdanje duševne stike. Mnogi ljudje si namreč pomagajo, ko jim gre vse narobe, ko so nezadovoljni, čustveno razdvojeni in razdraženi, s čezmernim uživanjem hrane.

Strokovnjaki so pri prenekaterih debelih ugotovili, da jih hrana pomirja. Živčno napeti ljudje, še posebno ženske, pogosto iščejo uteho v jedi, v slaščicah in nenehnih prigrizkih, medtem ko se moški iz istega vzroka — opozarjajo zdravniki — zatekajo k alkoholu. Zato seveda ni naključje, da je pogosto potrebno zdraviti debelost s psihoterapijo. To pomeni, da se je potrebno najprej spopasti z vzroki čezmernega uživanja uničujočih kalorij.

Zelo značilno je, da se ljudje pogosto zredijo kmalu zatem, ko opustijo duševno in telesno naprežanje, ko se na primer nehajo ukvarjati s športom ali ko dosežejo svoj življenjski cilj in postanejo ravnodušni do svoje zunanosti. Nemaikrat prično preveč jesti in piti tudi ljudje, ko nehajo kaditi ali se odpovedo nekaterim drugim poživilom. Prejšnji užitek namreč želijo nadomestiti z drugim.

Zdravnik Dražigost Pokorn, strokovnjak za prehrano, pravi o tem približno takole. »Človek, ki neha kaditi zaradi strahu, da si bo nakopal raka na pljučih, začne potlej pretirano jesti. Ko se zredi, se ustraši, da bo dobil srčni infarkt, in se loti shujševalne kure in tudi resnično shujša. Med hujšanjem pa začne piti in jemati pomirjevala. Najbližji to opazijo in bolnika prestrašijo, da bo postal pijanec. Ta zbere voljo, neha piti, a spet prične po malem kaditi. In tako je spet na začetku...«

Če človeku vedno kaj manjka, se suče v začaranem krogu. Vedno nekaj išče in skuša zadovoljiti svoje skrite želje. Strokovnjaki ob tem zagotavljajo, da je v tem primeru izhod iz stiske predvsem aktivna sprostitve, to je športna rekreacija, ki človeka sprošča in s tem odvrača od skušnjav in številnih pogubnih razvad.

A. U.

bo labod prispeval za laboda?

Pomagajmo živalim

V ljubljanskem živalskem vrtu domuje okoli 800 živali. Da bi jim omogočili čim lepše življenje v »ujetništvu«, ali vsaj primernejše, pa bi ta živalski vrt potreboval temeljito prenovo. Vprašljivi so zimsko ogrevanje (v zadnji zimi je zmrznil medvedek, poginilo je več žiraf), številni prostori, od tistega za pripravo hrane pa do veteri-

narske postaje ter številnih domovanj za živali. K vsemu temu je treba dodati še nujno kadrovske okrepitve, saj živali potrebujejo biologe, veterinarje, zoologe, vse to pa zahteva veliko denarja.

Od 1. junija je tako odprt poseben žiro račun, na katerem se steka denar za začetna dela v živalskem vrtu. V slovenski akciji za pomoč živalskemu vrtu, ki je edini v naši republiki, pa še posebno pozivajo k sodelovanju delovne organizacije, ki imajo ime po kateri od živali. Med temi smo tudi mi. Bomo prispevali kaj denarja za »našega« laboda.

Bomo tako pomagali ohraniti delček narave za ograjo in omogočili živalim dostojno življenje?!

zdravo

Labod bo ponovno gost ljubljanske televizijske oddaje Zdravo, ki je na sporedu ob nedeljskih večerih. Prvič smo se predstavili spomladi, ko nas je v oddaji zastopala Irena Bradač, kreatorka bluz. 18. oktobra pa bo v našem imenu v studiu Cveta Bogolin, kreatorka kril in hlač. Pogovor bo spremljal tudi posnetek modne revije, ki jo pripravljamo skupaj z Maksimarketom, ki je z nami nastopil že v prvi oddaji.

Povejmo še, da bodo v oktobru voditelji oddaje nosili Labodova oblačila.

drobni nasveti

Mastni lasje

Če imate mastne lase, jih poskusite razmastiti takole: 2 rumenjaka zmešajte z žlico medu in to kašo nanesite na umite lase. Delovati jo pustite 20 minut, zatem pa jo temeljito izperite.

Najlon zavese

Zavese iz najlona rade porumenijo po večjih pranjih. Spet bodo lepo bele, če jih bomo pred pranjem namočili v mešanico vode, pralnega praška (ta naj bo nežen!) in mleka.

Rosenje očal

Očala se ne bodo orosila, ko pridemo iz hladnega v topel prostor, če jih očistimo s kisom.

Pranje svile

Pri zadnjem izpiranju svilenih oblačil dodajmo vodi malo limoninega soka in oblačila bodo kot nova. (nasveti so iz Naše žene)

Najprej sem opustila testenine... potem čokolado... pa sladoled... potem pa sem opustila dieto.

šopek modrosti

Izvirni umetnik ni tisti, ki nikogar ne oponaša, ampak tisti, ki ga nihče ne more oponašati.

Kot je očem potrebna svetloba, da vidijo, so duhu potrebne misli, da bi razumel.

Obstaja orožje, ki je gotovo močnejše od natolcevanja — to je resnica.

Oblast si pridobi samo tisti, ki si jo vzame.